

Пушкар Г.М.

Миколаївський комплекс Національного університету «Одеська юридична академія», викладач кафедри кримінально-правових дисциплін

ПРИМУСОВЕ ЛІКУВАННЯ ВІД НАРКОМАНІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Кількість злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів протягом тривалого часу залишається значною. Негативні тенденції до зростання спостерігаються щодо числа осіб, які допускають немедичне вживання наркотичних засобів. Однак проблема кримінальної відповідальності, покарання та примусового лікування наркозалежних осіб на даний час відкрите для дискусії. Зважаючи на традиційне недооцінювання суспільством криміногенного значення поширення наркоманії, відсутність ефективної практики, а також значну розбіжність наукових поглядів на дану проблему, питання застосування примусового лікування залишається вкрай актуальним.

Метою дослідження є порівняльний аналіз інституту примусового лікування від наркоманії в кримінальному праві різних країн світу.

Аналіз кримінального законодавства країн СНД та Європи дозволив виділити певні підходи до вирішення проблем примусового лікування. Так, питання кримінальної відповідальності наркозалежних осіб урегульовується таким чином, що поряд з покаранням застосовується примусове лікування наркозалежних осіб, тобто обов'язковим заходом правового впливу на таких осіб у зв'язку з вчиненням ними злочину є покарання, в процесі якого застосовується примусове лікування. Такий підхід ми бачимо в кримінальних кодексах Білорусі, Молдови, Таджикистану. До 2003 року кримінальне законодавство Російської Федерації також передбачало застосування примусового лікування поряд з покаранням, однак Федеральний Закон від 8.12.2003 року скасував інститут примусових заходів медичного характеру, які призначалися засудженим наркоманам (Правовые основы детальности органов госнаркоконтроля. Сборник документов / Сост. В.С. Овчинский. - М. ИНФРА-М, 2004. - С.958). Кримінальний кодекс Вірменії до кола осіб, щодо яких можуть бути застосовані примусові заходи медичного характеру, включені особи, які вчинили злочин і визнані такими, що потребують лікування від наркоманії та алкоголізму. Кримінальні кодекси Таджикистану і Молдови встановлюють мету примусового лікування, яке призначається засудженим особам, хворим на наркоманію, алкоголізм, токсикоманію: примусові заходи можуть бути призначені судом разом із покаранням, для лікування та створення умов, що сприяють досягненню мети покарання (Митрофанов І. Правове регулювання примусового лікування наркозалежних осіб, що вчинили злочин // Юридична Україна. - 2006. - №1. - С.79-83).

Деякі країни справедливо на перше місце виводять безпосередньо лікування, а не покарання наркозалежних осіб. Так, Кримінальний кодекс Данії визначає, що особи, які страждають на наркоманію, визнаються обмежено осудними і притягнення їх до кримінальної відповідальності визнається неможливим і недоцільним. Кримінальне законодавство Швейцарії зобов'язує суддю встановлювати причинно-наслідковий зв'язок між злочином та наркоманією, якщо таке встановлено, то застосовується примусове лікування з відстрочкою

покарання, яка залежить від результатів лікування (Уголовный кодекс Швейцарии. - СПб.: Юридический центр Пресс, 2002. - С.99-104). Однак, незважаючи на вищевикладене, велике значення має тяжкість вчиненого злочину. Так, у Польщі, якщо строк покарання у вигляді позбавлення волі перевищує два роки, то наркозалежна особа не може бути направлена до спеціального лікувального закладу, де здійснюється примусове лікування.

Питання примусового лікування від наркоманії, його ефективність розглядається кожного року Комітетом експертиз Всесвітньої організації охорони здоров'я, який зробив некатегоричний висновок про те, що клінічний досвід є недостатнім для того, щоб підтвердити або скасувати аргументи на користь визначення примусового лікування як того чи іншого виду заходів.

В Україні з 2005 року згідно Постанові Пленуму Верховного суду України наркозалежні особи не підпадають під дію ст. 96 КК України, а отже, примусове лікування до таких категорій засуджених не застосовується.

Однак, на нашу думку, примусове лікування, як альтернатива покаранню або, взагалі, як інший примусовий захід у кримінальному праві повинен існувати, адже наркоманія - це в першу чергу хвороба, і перевагу слід віддавати лікуванню, яке забезпечить повернення здорової, працездатної особи в суспільство.